



רשק
שיעורית
תורה

היכלי תורה

יום וערש"ק נח ל תשרי תשע"א ♦ דף היומי בבלי: חולין קכד ירושלמי: ראש השנה ז

מגזין תורני מרהיב ומרתק - השבת בבתי הכנסת

נושאי הדף בעלון

אדם שאמר 'אפילו אם היית כמשה רבינו.....חולין קכד

חיוב קבורה באבר אחד שיש בו כזית ואבלות עליו.....חולין קכה

חשש תולעים בקמח המונח במקום סגור.....חולין קכו

דין בעל חי שנעשה על ידי כשפים.....חולין קכז

מקוה מחלקי כלי שחוברו לקרקע בדרך בנין.....חולין קכח

תענית בה"ב בפסח שני.....חולין קכט

חיוב השבה כשגזל צדקה.....חולין קל

כפתור ופרח.....עמוד 5

מגזין תורני עולמי מבית עוז והדר

מצוות

תשרי - חשוון תשע"ב

היצירות של תשע"א
מסכמים שנה של עשייה
עמוד 48

עד שבאו רבותינו ואמרו: הגיע זמן המקרא
עמוד 4

מות קדושים
כשנת תרע"ז נורה רב העיר ריקסאני בקנה תותח לעיניהם של כל בני עדתו. הסימן שנתן הרב לאות כי כפרתם התקבלה
עמוד 42

מלאכת אבירים
הפרויקט הענק לביאור כל ספרי מרן 'אביר יעקב שזכה לביוליו של אליהו הנביא
עמוד 35

ממלכת התורה

מיוחד! סיקור תמונות מרהיב מ'מעמד הירושלמי'



אדם שאמר 'אפילו אם היית כמשה רבינו'

כתב בבית יוסף (יו"ד סוף סי' רמב) בשם הארחות חיים, שאדם שהיה מריב עם חבריו ואמר לו בתוך המריבה 'איני מקבל ממך אפילו אם היית כמשה רבינו', מלקים אותו משום בזיון. וכתב הבית יוסף, שנראה שמטעם זה אמר רב נחמן בסוגייתנו 'אילו אמרה יהושע בן נון משמו לא הייתי שומע לו', ולא אמר 'אילו אמרה משה', כיון שאסור לומר כדברים הללו על משה רבינו. וכן פסק בשו"ע (שם סי' רמב ס"ו), וכתב בביאור הגר"א (ס"ק פב) שמקורו מסוגייתנו.

ובטעם הדבר שיש בזיון באמירה זו נחלקו הפוסקים. הט"ז (סק"כ) נקט שהבזיון הוא משום שמעלה אפשרות שיהיה עוד אחד כמשה, וזהו בזיון למשה, שהרי נאמר (דברים ל"ד ז') 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה'.

והביא בשם המהרש"ל בים של שלמה (בבא קמא פ"ז סי' נג) שהביא דברים אלו בשם תשובה, וכתב שחידוש הם בעיניו, כי הרגל הלשון הוא וגם אינו ביוש כ"כ למשה רבינו ע"ה, וגם נראה שלא כיון לגנאי רק שהפריז על מדותיו שאינו רוצה לקבל ממנו מחילה או פיוס, ואין ללמוד מחידוש זה להלכה, ומכל מקום ראוי להחמיר עליו בתענית שני וחמישי ושני כדי שיהיה זהיר בלשונו.

והחתם סופר בהגהותיו לשו"ע (שם) תמה, כמה שאמרו בעירובין (יח:), שהמרצה מעות לאשה מידו לידה או מידה לידו בשביל שישתכל בה, אפילו דומה למשה רבינו שקיבל תורה מהר סיני לא ינקה מדינה של גיהנם. הרי שאמרו חז"ל לשון זה שיהיה דומה למשה רבינו.

אך בהגהות תשובה מאהבה לשו"ע (שם) הביא מהלבוש (שם), שדברי הארחות חיים הם רק מפני שאומר שלא היה מקבל מחבריו דבר הלכה שהיה אומר, וכענין שבסוגייתנו, והבזיון אינו בזיונו של משה אלא בזיונה של התורה, שמבזה את התורה שקיבלנו ממשה, ואומר שאפילו ממש לא היה מקבל, וכתב שדבריו נאמנים ונחמדים ונסתרים בזה דברי הט"ז [ומיושבת גם קושיית החתם סופר].

והחתם סופר עצמו כתב (בסוגייתנו ד"ה אפי' אמרה), שמסוגייתנו אין ללמוד שבכל אופן אין לומר 'אפילו היה אומר משה רבינו', ורק כשהנידון הוא על תלמיד המדקדק בשמועתו של רבו אסור לומר כן.

שהרי בסוגייתנו אמר רב נחמן שאינו מאמין לעולא שאמר רבי יוחנן הלכה זו שאמר בשמו, ועל כך אמר, שגם אם יהושע בן נון היה אומר כן לא היה מאמין לו, והיינו שאם היה יהושע אומר בשם רבו לא היה מאמין לו שרבו אמר כן, וזה אסור לומר על משה רבינו שאם היה אומר בשם רבו הקב"ה לא היה שומע לו, שאין לומר שטעה מרע"ה בשמועותו חלילה, שהרי נאמר (במדבר י"ז ז) 'לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא', ואם יש לתלות טעות בשמיעתו של מרע"ה ח"ו תפוג כל התורה כולה. אבל בשאר דברים התלויים בסברא אין ראייה מסוגייתנו שאין לומר 'אפילו היה אומר משה רבינו'.

חיוב קבורה באבר אחד שיש בו כזית ואבלות עליו

בשו"ת דובב מישרים (ח"א סי' כד) נשאל, בדבר אשה אחת מקהילת קשאנוב שנסעה לרגל מסחרה לפרייסין ונהרגה שם רח"ל על ידי גויים, וכשמצאו אותה אחר החיפוש חתכו את ראשה כפי נימוסי הממשלה שם, כדי לעשות תמונה [-פאטאגראפיע] ממנו, ולכן הביאו רק את הגוף לקבורה, והבטיחו שבעוד כמה שבועות ישלחו גם את הראש לקבורה. וקברו את הגוף ונהגו אבלות שבעה כדת, וכשהובא הראש לקבורה, שאלו אם צריך לנהוג מחדש ימי אבלות, שכן מבואר בשו"ע (יו"ד סי' שעה ס"ז) שמי שטבע ומצאוהו אברים אברים ומכירים אותו בסימני גופו, אין מונים לו עד שימצא ראשו ורובו. ונפש הקרובים היתה מרה עליהם לשבת מחדש באבלות.

ודן הדובב מישרים בחיוב קבורה באבר אחד, שבו תלוי דין האבלות, כיון שחיוב האבלות מתחיל אחר הקבורה ונגרר אחריו. ובדין חיוב קבורה באבר אחד נחלקו הפוסקים, דעת התוספות יום טוב (שבת פ"י מ"ה) שיש חיוב קבורה גם בכזית מן המת, והמשנה למלך (אבל פ"ד הכ"א) חלק, וכתב שאין חיוב קבורה בכזית מן המת עד שיהיה ראשו ורובו. ומעתה לדעת התוספות יום טוב יש חיוב אבלות על קבורת כזית מן המת כיון שיש בו חיוב קבורה, ולדעת המשנה למלך אין מתאבלים על קבורת הראש לבדו כיון שרק בראשו ורובו יש חיוב קבורה.

וכתב הדובב מישרים, שיש להביא ראייה לדעת המשנה למלך, מהמשנה (אהלות פ"ד מ"ב) שהובאה בסוגייתנו, שתיבת המגדל שיש בתוכה טומאה, לדעת תנא קמא כל הבית שהמגדל נמצא בו טמא, כיון שסוף הטומאה לצאת מהמגדל, ורבי יוסי מטהר כיון שאין הכרח שסופה לצאת, שיכול הוא להוציאה לחצאין או לשרפה במקומה. וכתבו התוספות (ד"ה יכול) שאין הכרח לומר שרבי יוסי חולק על מה שאמרו (ביצה י). שאם נמצא המת בבית ויש לו פתחים הרבה כולן טמאים, מפני שסוף טומאה לצאת דרך שם, שיש לומר שמודה רבי יוסי במת שלם שאין אומרים שיכול להוציאו לחצאין או לשרפו במקומו, לפי שאין דרך לשרוף את המת ולנתחו לנתחים פחותים מכזית. ולכאורה הטעם שאין הדרך לעשות כן, הוא מפני שרובץ עליו חיוב קבורה וצריך לקברו כמות שהוא. ואם כן לכאורה קשה למה כשאין המת שלם סובר רבי יוסי בסוגייתנו שיכול להוציאו לחצאין או לשרפו במקומו, והרי גם בזה רובץ עליו חיוב קבורה. ומוכח מכאן כדעת המשנה למלך שאם אין ראשו ורובו של המת קיים, אין בו חיוב קבורה מן התורה, ולכן יכול הוא להוציאו לחצאין או לשרפו במקומו.

וכן מסיק הדובב מישרים למעשה בצירוף עוד צדדי היתר שלא יצטרכו לחזור ולהתאבל בקבורת הראש, וכדעת המשנה למלך שאין בו חיוב קבורה, וכתב בסוף התשובה שהציע את הדברים גם לפני מהר"ם אריק, והובא בשו"ת אמרי יושר (ח"ב סי' מה).

ומכל מקום כתבו בדובב מישרים ובחלקת יעקב (יו"ד סי' ריט) ובעוד אחרונים, שגם לדעת המשנה למלך שאין חיוב קבורה מהתורה באבר שיש בו כזית [וממילא אין חיוב אבלות על קבורתו], בודאי צריך לקבור גם אברים אלו משום בזיון, כמבואר בסנהדרין (מו:). שגם אלו הם טעמים לקבורה מצד גמילות חסד עם המתים, וטעמים אלו שייכים גם באברים.

חשש תולעים בקמח המונח במקום סגור

כתב בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"א סי' כ) בדבר מאקארני המשומר במקום קר ויבש, שאין צריך לחשוש שמא התליע אלא אם כן מצאו בו תולעים, כיון שמבואר בפוסקים שאין ההתלעה מתהווה אלא מחמת רטיבות וחום. ושוב כתב, שהתולעים מתהווים גם במקום שאין בו רטיבות, וכמו שכתב הרמב"ן (שמות טז כ), שיש שני אופנים של התלעה, על ידי חום ולחות ועל ידי יובש, והמתליעים על ידי חום ולחות יבאישו, והמתליעים כשהם יבשים ירומו תולעים ולא יבאישו. ומכל מקום נקט באפרקסתא דעניא שחום ודאי צריך, ובלי חום לא ירומו תולעים, ולכן אם שמר דגן במקום שאינו חם אין צריך לחשוש שהתליע.

והביא בשם ספר חצי מנשה [והוא העתקה מכתבי ידות מחכמי ספרד אשכנז וצרפת, ויש בו גם מפירושי המו"ל עצמו] שכתב (פ"ר בשלח עמ' 41) על הפסוק (שמות שם) 'וירם תולעים ויבאש', שכל מיני רמשים שלא נראה לנו ענין היותם, יתהוו מהבצים שהניחו אמותם בתוך האויר ומשם יפלו על הדברים כאלה, והחום יוציא מהם רמה ותולע למיניהם. ולא ימצא שום רמש ובעל חי בעולם אפילו בקטני הכמות עד מאד שיתהוו מן האשפתות או מעפר הארץ או ממקום נסרח או ממאכל נבאש וכדומה, ואחי הרב ר' שמואל מרדכי נ"י אמר לי ראה מפסוק זה, 'וירם תולעים ויבאש', שעל ידי הבאשה נתהווה מחמת התולעים, כי לו היה בהיפך, היה צריך לומר 'ויבאש וירם', ע"כ.

ומבואר גם כן שאין התולעים מתהווים אלא על ידי החום, אך הוא כתב שאינם מתהווים אלא במקום פתוח לאויר כדי שיוכלו ליפול שם הביצים שמהם מתהווים התולעים, ואין כן דעת חז"ל, שפירשו (שמו"ר כה יד) שבכל מקום ההבאשה קודמת לתולעים, וכאן בדרך נס קדמו התולעים להבאשה, כיון שביקש הקב"ה להראות מעשיהן לבריות שלא יריחו את ריחו בערב ויעמדו וישליכו אותן.

והביא שכבר כתב כן ככתבו וכלשונו בספר הברית (מאמר כתב יושר פ"ח) בשם חכמי אומות העולם, והביא בשם ספר ראשית למודים, שהחזיק בידם והתאמץ ליתן טעם לדבר.

והוא הכה על קדקדם, וכתב שאין כן דעת חכמי ישראל, וכמבואר בסוגייתנו שיש עכבר שחציו בשר וחציו אדמה, ופירש רש"י (ד"ה יש) שיש מין עכבר שאינו פרה ורבה אלא מעצמו נוצר מאדמה כאשפה המשרצת תולעים, ואם עדיין לא נברא העכבר אלא צדו אחד הימני או השמאלי הנוגע בבשר טמא באדמה שכנגדו טהור.

וכתב הרמב"ם בפירושו המשניות, שהתהוות העכבר מהאדמה עד שימצא קצתו בשר וקצתו עפר וטיט הוא ענין מפורסם מאוד, ואין מספר לרוב המגידים שראו דבר זה, אע"פ שמציאות בעל חיים כזה הוא דבר מתמיה ולא נודעת בו טענה בשום פנים [וע"ע בתפארת ישראל במשנתנו].

ובספר הברית (שם) התקשה לבאר לפי זה הטעם שבשר הסגור בצלוחית אינו מתליע, כיון שאין צריך לביצים כדי שירום הבשר תולעים מעצמו. אך בספר אור גנוז (משאץ, פ"ר וארא ד"ה ויעשו כן) כתב שיש לומר שאין התולעים נוצרים אלא בצירוף יסוד הרוח, ולכן לא יוכל להתרקם ממנו שום בעל חי אף על פי שיש בו יסוד הבעל חי החדש, ורק כשהכלי פתוח לאויר ועומד פתוח כמה ימים ירום תיכף תולעים, מפני הרוח השולטת בו.

דין בעל חי שנעשה על ידי כשפים

כתב בצפנת פענח (מרוגאטשוב, שמות ד ו) שיש חילוק להלכה בין מעשי כשפים לבין נפלאות ה', שנפלאות ה' אף על פי שאינם פעולה על פי טבע העולם ודרכו הרי הם מציאות גמורה על פי דין, מה שאין כן מעשי כשפים אינם אלא דמיון בעלמא ואינם מציאות על פי ההלכה. ועל כן נגעו כשפים אינם מטמאים כנגעים, כמו שאמרו בהוריות (י.), אבל ידו של משה שנצטרעה על ידי נפלאות ה', הרי היא מציאות גמורה והיה לו דין מצורע על פי דין, ולכן ציוה לו ה' להשיב ידו אל חיקו שהוא ציווי לטהרה.

וכן הוכיח בפלאות עדותיך (סי' יב פ"ד אות יא) ממה שכתב במושב זקנים מבעלי התוספות (סוף פר' בשלח) בשם המדרש שאגג בא על חמורה והולידה בן, והקשה שהרי אמרו (סנהדרין נח.) שבהמה ואדם אין מתעברים זה מזה. ותירך שאותה חמורה היתה אשה ממש, כמו שפירש רש"י (שמואל א' טו ג) שצוה ה' להמית עמלק משור ועד חמור לפי שהיו בעלי כשפים והיו משנים עצמם לדמות בהמה. ומזה מוכח שאף אחר שכישפו עצמם ונעשו בהמות עדיין אדם הם בעצמותם וטבע אדם להם, שאם היה נעשה לה טבע בהמה לא היתה יכולה להתעבר מאגג.

והקשה על זה (שם אות יב) מהמבואר בסוגייתנו שדרשו מהפסוק (ויקרא יא כט) 'הצב למיניהו' להביא הערוד וכן הנפילים וסלמנדרא, ופירש רש"י (ד"ה וסלמנדרא) שסלמנדרא הוא שרץ הנוצר מן האור מעצי הדס על ידי כשפים, והסך מדמו אין האור שולט בו. ומבואר שסלמנדרא הוא בעל חי שמתהווה על ידי כשפים, ומעתה אם מציאות הכשפים היא כמי שאינה כיון שאינה אלא מדומה, ודינו האמיתי של הדבר הוא כמו שהיה שלא על ידי הכישוף, אם כן אין לדון את הסלמנדרא כבעל חי אלא כאש, ואיך למדו מהפסוק שהיא בכלל צב [וראה באור הישר בסוגייתנו (ברש"י ד"ה וסלמנדרא) שכתב שעל פי דברי רש"י מיושבת קושיית רבים, מדוע לא יראנו הנסיון מציאות כזאת בדורינו בבתי החרושת שבהם בוערת אש בלי הפסק, ולמה לא תהיה חיה זו יוצאת מהאש, אולם לפירוש רש"י שהאור צריך להיות דווקא של עצי הדס ועל ידי כשפים מיושב].

אך באמת בחתם סופר בסוגייתנו (ד"ה ערוב) כתב, שגם לדעת רש"י אין הסלמנדרא נוצרת על ידי כשפים, שאין נראה שהמכשפים יכולים לברוא ברייה חדשה, וגם קשה לומר שצריך פסוק לרבות ברייה שנבראה על ידי כשפים שלא בדרך הטבע וכקושיא הנזכרת. ועל כן כתב שבודאי היא ברייה שנבראת בדרך הטבע מכוח יסוד האש כמו שמשמע בסוגייתנו, והיא גדלה בהרים הידועים המריקים אש, והמכשפים שרגילים לאסוף בריות ולחברם, כשרוצים להוציא הסלמנדרא מיסודה שהוא מקום יסוד האש אינם יכולים להביאה, שכשם שהדגים מתים כשפורשים מיסודם שהוא המים, כן חיה זו מתה כשהיא פורשת מיסודה שהוא האש, ולכן צריכים המכשפים להכין לה מקום חם מאד כמו יסוד האש שבו תדור, כמו שמכנינים כלים מלאים מים לדגים שמוציאים אותם מהים ליבשה. ולכן הן מכנינים כבשן שהוסק שבע שנים בעצי הדס, שאז חמימותו קרובה ליסוד אש, ולשם הם מביאים בכישופם את הסלמנדרא, ופרים ורבים שם, ומדמם מושחים בני אדם ואין אש שולט בהם. וכיון שאינם נבראים על ידי כשפים אלא רק מובאים למקום זה על ידי כשפים, הרי הם בעלי חיים על פי הדין, והוצרכו ללמוד מהפסוקים את דינם.

מקוה מחלקי כלי שחברו לקרקע בדרך בנין

נשאל הרשב"א (ח"א סי' תת) בדין מקוה העשוי למעלה על הגג כהלכותיו, אם הוא כשר אם לא. והשיב שאין הפרש בין המקוה הנעשה על הגג לבין הנעשה על גבי הקרקע, וכל שנעשה בבנין ואינו בכלים כשר, ואם היה כלי מאבן אחת חקוקה הרי הוא פסול בכל מקום, ואם לא נעשה מאבן אחת אלא מכינוס של אבנים הרי הוא כשר. ובית הטבילה שהיה בבית המקדש בגג היה, וגם על גג בית הפרוה היה בית הטבילה לכהן גדול ביום הכיפורים. וכן פסק הרמ"א (יו"ד סי' רא ס"ז), שמותר לעשות המקוה על הגג, ובלבד שלא יהיה תוך כלי או אבן אחת שחקקו ולבסוף קבעו, אבל חיבור אבנים רבים אינו חשוב כלי.

וביאר החתם סופר (שו"ת, יו"ד סי' ה), שחידושו של הרשב"א הוא בכך, שהיה מקום לומר שכשם שאם עשה כלי מאבנים רבות הרי הוא נידון ככלי ולא כקרקע והוא פסול לטבילה, וגם אם יחברו לקרקע אחרי שגמר לבנותו מאבנים רבות יהיה פסול לטבילה כדין כלי שחיברו לקרקע, ואם כן היה גם כשחיבר את האבנים לקרקע אחת אחרי חברתה וכך בנה את מקום הטבילה, יש מקום לומר שהאבנים האחרונות גמר הכלי הן והרי זה כלי המחובר לקרקע. וחידש הרשב"א שאין אומרים כן, ואינו חשוב כבונה כלי ומחברו לקרקע אלא כבונה בקרקע עצמה.

ועל פי זה כתב בחבצלת השרון (ח"א סי' סח), שאין לפקפק בכשרות מקוואות שעושים אותם מיציקה של בעטאהן, ואין לחשוש שנעשה בתואר כלי ופסול לטבילה, כיון שדרך בנין הוא כמו במחבר אבנים רבות לבנין, שמבואר ברמ"א על פי הרשב"א שאין להם דין כלי. והביא ראיה לדבר מהמבואר בסוגייתנו, שבית שסככו בזרעים נטהרו מטומאת אוכלין. והרי הדברים קל וחומר, אם אוכלים שאין מועלת שבירה לבטלם מתורת אוכל וגם שום שינוי מעשה אינו מועיל בהם, אף על פי כן כשביטלם לבית נעשו כבית ויצאו מתורת אוכלין ונטהרו מטומאתם, אם כן כלים שיוצאים מטומאתם על ידי שבירה או שינוי מעשה, בודאי היו צריכים להיות טהורים כשביטלם לבית. ואם כן קשה למה כלי שחקקו והשלימו כתיקונם ואחר כך קבעו וחיברו לקרקע אינו בטל מתורת כלי. ועל כרחק הטעם הוא מפני שהתורה לא טיהרה את כל המחובר לקרקע, והטעם שהמחובר לקרקע טהור הוא רק מפני שהתורה הזכירה טומאה בכלים ולא בבנין, וכל שחיברו לקרקע יצא מתורת כלי והרי הוא בנין ולכן טהור. ואם היה כלי קודם שחיברו לא פקע שם כלי ממנו ולכן טמא הוא. אבל כשחיבר את האבנים לקרקע אחת אחר חברתה, שחיברם דרך בנין ולא דרך עשיית כלי, וכן כשיצק את המקוה מבעטאהן שהוא דרך בנין, הרי הוא נידון לענין טומאה וטהרה כבנין ולא ככלי, וכשר לטבילה.

ובשו"ת חלקת יעקב (יו"ד סי' קיח) הביא דבריו, והשיב על פי זה לאנשים הדרים בימי הקיץ בין ההרים רחוק ממקוה כשירה, ורוצים לקיים טבילת עזרא, ובמקום ההוא יש מקום רחיצה הנקרא 'סווימינג פאול' והוא כעין כלי גדולה מאד הנעשית מחתיכת מתכות מחוברים ביחד כמו אמבטיה גדולה, וקודם שקבעו בקרקע לא היה עליו שם כלי מעולם והיו גולמי חתיכות מתכות, ומדביקים אותם בקרקע עם יתדות ומיני צעמענטס - [מלט] שאז נעשה כלי בשלימות. וכתב שכיון שמחובר לקרקע עם צעמענטס ונעשה דרך בנין, דינו כמקוה כשירה.

תענית בה"ב בפסח שני

עוד דן ביוסף דעת, בשנה שבה חל יום השני האחרון של תענית בה"ב בפסח שני, ונשאל מאנשים שנהגו להתענות בה"ב אם יתענו בפסח שני, וכתב שכיון שמה שאין מספידים בו אינו מחמת מאורע שהיה אלא מחמת הקרבת הפסח אם כן לא בטל דין זה אף שבטלה מגילת תענית, ואף על פי שאין לנו בעוונותינו קרבן פסח, אנחנו עושים זכר למה שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים, ואין להתענות בו ולא לומר בו תחנון.

ואף על פי שבי"ד ניסן שהוא פסח ראשון הבכורים מתענים, כיון שהתענית היא על שם הנס שהצילם ה' במכת בכורות, אין איסור בתענית זו, ולא נאסרה אלא תענית של תשובה וצער.

ובמאמר מעין גנים להרמ"ע מפאנו (עמ' מא) הביא מנהג קצת קהילות שלא להתענות תענית בה"ב בפסח שני, מחמת שהוא יו"ט במגילת תענית, וביאר שע"ז לא אומרים שמגילת תענית בטלה, כיון שיש לו עיקר מן התורה. אבל הכריע שם שהנוהגים להתענות, והתחילו להתענות בצייבור, יש להם להתענות, כי זה כמו שהתחילו התענית.

ובשדי חמד (דברי חכמים סי' נז בסופו כרך ה עמ' שסח) הביא מהחשק שלמה שמנהג הספרדים שלא להתענות, והביא כן בשם אחיו [המראה כהן] שאף הנוהגים להשלים בה"ב לא יתענו, והוא משום שהוא יו"ט של מגילת תענית, וביאר שמה שמגילת תענית בטלה, הוא רק על דברים שנקבעו מחמת נסים שהיו, והוסיף לבאר שאף שבזמננו אין קרבן, אבל משום שבמהרה יבנה בית המקדש, וא"כ נקריב הקרבן בפסח שני, כי בפסח ראשון היינו טמאים.

ובהגהות על שו"ת מהרש"ם (מהגר"ש שבדרון, ח"ו סי' לב) הביא, שגדולי ירושלים דנו בנידון תענית בה"ב בפסח שני, ומצאו בפנקס בית הכנסת של חורבת רבי יהודה החסיד, שכתוב שם שאין מתענים בשנה כזו רק ב' תעניות. וכן הביא בספר א"י (סי' יח ס"א) ובלוח א"י.

אך בשו"ת מהרש"ם (שם) כתב שהנוהגים להתענות בה"ב יתענו גם כשחל בפסח שני, שדומה ליום י"ד ניסן שהבכורים מתענים בו, ולא יהא הטפל חמור יותר מן העיקר, ומה שכתוב במגילת תענית שאין להספיד ביום י"ד באייר, זהו דווקא לענין הספד אבל על תענית לא גזרו. וכן הביא בדעת תורה (או"ח סי' תצב ס"א) בשם מחברת הקודש להרמ"ע מפאנו, שאף שאין להתענות בפסח שני, אבל תענית בה"ב מותר להתענות.

וכן כתב באשל אברהם (בוטשאטש, סי' קלא ס"א) שהנוהג להתענות בה"ב מותר לו להתענות בפסח שני, ואף אם היה נוהג שלא לומר תחנון בפסח שני, וכן היה נוהג לומר פרשת והלכות פסח שני והלל, והגם שהיה זה יום הקרבת הקרבן, מכל מקום כיון שבמדינות אלו אין עושין זכרון בכך בפסח שני כיון שלרוב הציבור לא היה זה זמן ההקרבה אלא רק למי שלא היה יכול להקריב בראשון, לכן מותר להתענות.

וכתב המהרש"ם (שו"ת שם) שהנוהגים שלא להתענות בה"ב בפסח שני, טוב שישלימו התענית ביום ה' או ביום שני שאחריו. וכן הביא בספר א"י (שם) שיחידים נהגו כן. ובספר עיתים לבניה (מאמר טו על חודש ניסן) כתב להשלים התענית למחר.

חיוב השבה כשגזל צדקה

בשו"ת מהרי"ט (יו"ד סי' לט) כתב שהגזול צדקה אינו חייב להשיבה, והביא לזה ראייה מסוגייתנו שמבואר בגמרא שהאוכל מתנות כהונה פטור, והטעם נאמר בגמרא כיון שזה ממון שאין לו תובעים, ואם כן גם צדקה היא ממון שאין לו תובעים ולכן אם גזלו ואכלו, פטור מלהשיבה.

אולם בחוות דעת (סי' קס"ט) כתב לחלק בין צדקה לבין מתנות כהונה ומתנות עניים, שבמתנות כהונה ובמתנות עניים עדיין לא זכו בהם הכהנים והעניים, ולא נעשה ממון שלהם, וממון זה אין לו בעלים כלל, רק שמצוה מוטלת על הבעלים להפריש מתנות אלו, ומשום כן המזיק והגוזל פטור כיון שאין לממון הזה בעלים כלל, אבל בצדקה כשבא ליד הגזבר, הרי זה כנותן לעניים ממש שיד גזבר כיד עניים, ונעשה ממון עניים והרי זה כממון שיש לו בעלים, כיון שכבר זכו בהם עניים, אף שאין ידוע מי הם, והרי זה דומה לאחד שזיכה על ידי אחר מעות לאחד מעשרה שאתרצה אחר כך, שהגזול את המעות האלו הרי זה גוזל ממון שיש לו בעלים, שגזלן של רבים שמיה גזלן.

עוד כתב שיש לחלק בין צדקה לבין מתנות כהונה ומתנות עניים, שבמתנות כהונה הרי זה ממון שאין לו תובעים כיון שאינו צריך ליתנם לכהן שיבוא ראשון, אבל בצדקה כשהמעות ביד גזבר, ודאי שמחויב ליתן לכל מי שדינו ליטול ראשון די מחסורו, והבית דין כופים להגזבר שיתן לו, והרי זה כממון שיש לו תובעים.

והנה במה שכתבו המהרי"ט והחוות דעת, שבמתנות כהונה הגוזלן אינו עובר על איסור גזילה, בספר אפיקי ים (ח"א סי' מב) כתב שהגדול ממינסק הסתפק בספק זה, האם המעכב מתנות כהונה ולא נתנו לכהן עובר משום לא תגזול, והביא ראייה מהמבואר ברש"י (בכורות לו: ד"ה הכי השתא) שישאל שלא נתן את הבכור לכהן עובר על לאו של לא תגזול. ולפי זה מה שמבואר בסוגייתנו שהאוכל מתנות כהונה פטור מלשלם היינו שאף שעובר על לא תגזול אבל אינו חייב להשיבו. ולפי זה הקשה מהמבואר במכות (טז.) שעל לאו של לא תגזול אין לוקין כיון שהוא ניתק לעשה שיכול להשיבו, ואם החפץ נאבד עדיין יכול להשיב את הכסף שהוא שוה, והגמרא לא מצאה אופן שילקו על לאו הזה, והרי במתנות כהונה שייך לעבור על לאו, ואינו חייב להשיבו, ואם כן לכאורה מי שלא נתן מתנות כהונה ילקה, כיון שעבר על לאו של לא תגזול, ואין עליו את המצוה של השבת הגזילה.

ותירץ האפיקי ים, לפי מה שמבואר בתוספות בסוגייתנו (ד"ה ואב"א), שלתירוץ השני בגמרא חייב להשיב מדיני שמים, וכן פסק השו"ע (יו"ד סי' סא סעיף טו) שהאוכל מתנות כהונה חייב לשלם מדיני שמים, אם כן עדיין יש את המצות עשה של השבת גזילה, כיון שחייב להשיב מדיני שמים, ועיין עוד שם תירוצים נוספים.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757



כל שיש ביבשה יש בים

כתיב (בראשית א כ) 'ועוף יעופף על הארץ', לפי פשוטו קאמר הכתוב דבר זה לחידוש, כי כל מה שיש ביבשה יש בים ואפילו עופות שזרכם להגביה אבר ולפרוח, ואם כן איך הם בים ולא יפריחו למעלה, מכל מקום קאמר התורה שהבורא חקק הטבע בעופות שבים שיהיה שם בלי לעלות. אבל באמת אמרו חז"ל דהעופות נבראו מהרקק שהוא מעפר ומים, והנה כל דבר כוסף לשרשו, והעופות שנבראו מן המים ואוירים הזכים, וזהו רקק לשון רקות ודקות, ולכך יעופפו בשמים כי שם באויר יסודי מים דקים ואוירים זכים וקלים מאוד, והם מתאווים ליסודם וזה אמת.

(תפארת יהונתן, בראשית)



אין נותנין מתנה לכהן עם הארץ וכו' כל המחזיק בתורת ה' יש לו מנת ושאינו מחזיק בתורת ה' אין לו מנת

כתיב (דברים כו ג) 'ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם', פירש רש"י אין לך אלא כהן שבימיך כמו שהוא, ומקשים אמאי כתבה התורה דבר זה דוקא כאן במצות ביכורים. ונראה לפי עניות דעתי כי הנה בסוף מסכת ביכורים איפלגי ר' יהודה וחכמים, ר' יהודה אומר אין נותנים אותם אלא לחבר בטובה, וחכמים אומרים נותנים אותם לאנשי משמר והם מחלקים ביניהם כקדשי מקדש, וטעמיה דר' יהודה דכיון שאין עושין בהם עבודה חיישין דילמא לא מיזדהרי בהו, וחכמים סבירא להו כי אעפ"י שאין עושין בהם עבודה, הואיל ומכניסים אותם לעזרה מיזדהרי בהו. והנה קדשי הגבול אין נותנים אותם אלא לכהן חבר כדאייתא שאין נותנין מתנה לכהן עם הארץ וכו', כל המחזיק בתורת ה' יש לו מנת, ושאינו מחזיק בתורת ה' אין לו מנת. ולפי זה יש לומר דבקדשי גבול באמת צריכין להדר דוקא אחר כהן תלמיד חכם העוסק בתורה, וקדשי מזבח מצד הסברא מותר ליתנם לכל כהן דכיון שעושין בהם עבודה מיזדהרי בהו, אבל ביכורים הוה אמינא דאין נותנים אותם אלא לחבר כדעת ר' יהודה, קמ"ל קרא אין לך אלא כהן שבימיך כמו שהוא.

(אפיריון, כי תבא)



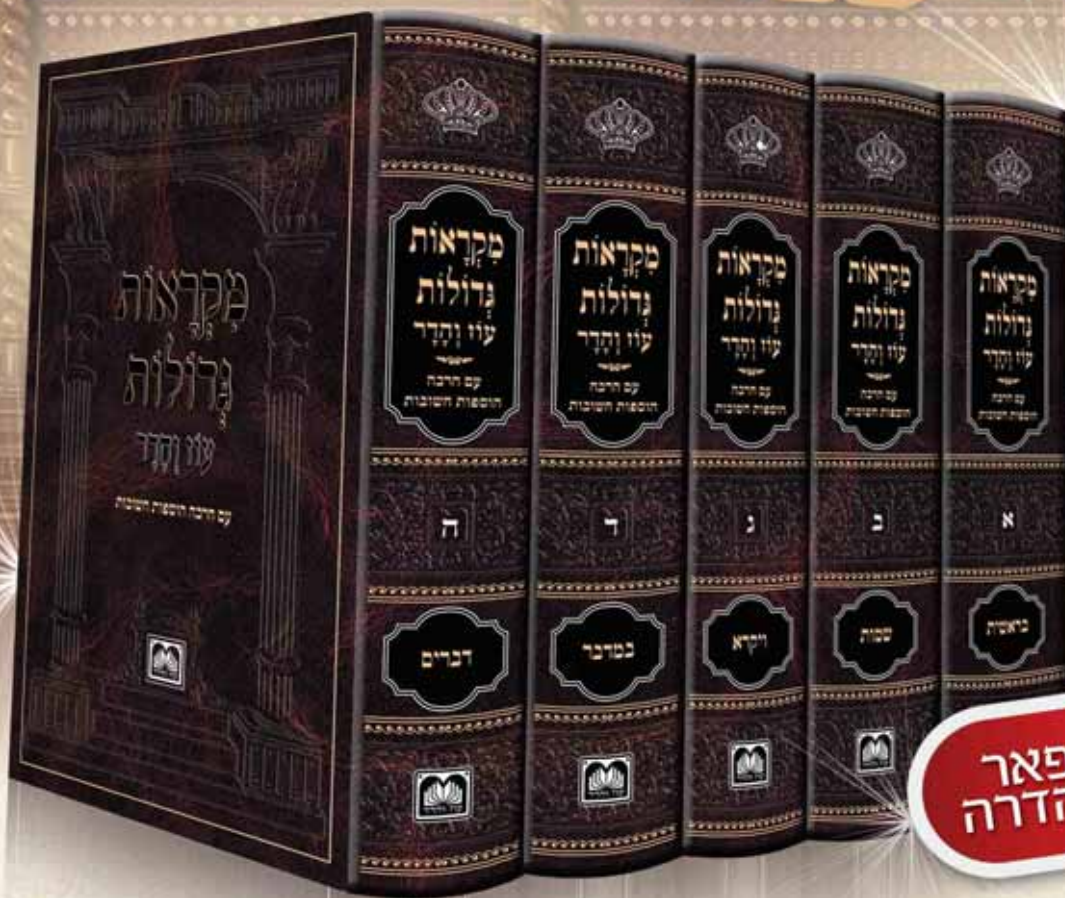
כל השונה לתלמיד שאינו הגון נופל בגיהנם

רבותינו זכרונם לברכה באו להרחיק שאין למסור דברי תורה לתלמיד שאינו הגון, וכשם שהתורה הזאת יורדת ממעלתה העליונה אל שאול דהיינו אל התלמיד שאינו הגון, כך נופל העושה דבר זה ממדרגה העליונה אל הגיהנם שהוא שאול, מפני שהביא התורה אל ההעדר, כי התורה שהוא אצל הרשע כאלו אין לה מציאות כי אין ראוי שתהיה התורה עמו, ולכך נופל בגיהנם עד שיהיה לו העדר מדה כנגד מדה, הוא הביא את התורה אל העדר כאשר מסר התורה למי שאינו ראוי לה כך הוא עצמו מגיע אל הגיהנם שהוא ההעדר הגמור.

(נתיבות עולם, נתיב התורה פ"ח)

(נתיבות עולם, נתיב התורה פ"ח)

כזה פכה אנזיתית באחון הספרים



יצירת פאר
כלולה בהדרה

חדש מעוז והדר!

מקראות גדולות מפואר



להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66

להגדיל תורה ולהאדירה